

Створення, охорона, захист і комерціалізація об'єктів права інтелектуальної власності:

матеріали VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю,
присвяченої Міжнародному дню інтелектуальної власності.

(м. Київ, 25 квітня 2025 р.): ел. збірник. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2025

УДК 347.775(043.2)

ОСОБЛИВОСТІ ОХОРОНИ ПРАВ НА НЕТРАДИЦІЙНІ РЕЗУЛЬТАТИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Д.А.Нечепоренко

аспірант кафедри економіки бізнесу Національного технічного університету

«Харківський політехнічний інститут» (м. Харків)

ORCID: 0009-0007-4464-9863

П.Г.Перерва

д.е.н., професор, професор кафедри економіки бізнесу Національного
технічного університету «Харківський політехнічний інститут» (м. Харків)

ORCID: 0000-0001-6618-0380

PECULIARITIES OF PROTECTION OF RIGHTS TO NON-TRADITIONAL RESULTS OF INTELLECTUAL ACTIVITY

D.A.Necheporenko

Postgraduate student of the Department of Business Economics of the National

Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute" (Kharkiv)

ORCID: 0009-0007-4464-9863

P.G. Pererva

Doctor of Economics, Professor, Professor of the Department of Business
Economics, National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute" (Kharkiv)

ORCID: 0000-0001-6618-0380

Анотація: У доповіді досліджуються особливості правової охорони нетрадиційних результатів інтелектуальної діяльності, таких як ноу-хау, комерційні таємниці, алгоритми, генетичні модифікації, нетипові об'єкти авторського права та інші інноваційні розробки.

Створення, охорона, захист і комерціалізація об'єктів права інтелектуальної власності:

матеріали VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю,
присвяченої Міжнародному дню інтелектуальної власності.

(м. Київ, 25 квітня 2025 р.): ел. збірник. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2025

Ключові слова: інтелектуальна власність, нетрадиційні об'єкти, правова охорона

Abstract: *The report examines the features of legal protection of non-traditional results of intellectual activity, such as know-how, trade secrets, algorithms, genetic modifications, atypical copyright objects and other innovative developments.*

Keywords: *intellectual property, non-traditional objects, legal protection*

Сучасний розвиток науки та технологій породжує нові форми інтелектуальної діяльності, які виходять за межі традиційних категорій авторського та патентного права. Нетрадиційні результати інтелектуальної діяльності, такі як алгоритми, бази даних, нейромережі, цифрові твори та інші інноваційні продукти, вимагають особливих підходів до їх правової охорони. Традиційні правові механізми не завжди ефективні для захисту таких об'єктів, що створює виклики перед юристами, науковцями та державними інституціями [1-18]. Відсутність єдиних стандартів і гармонізованих міжнародних норм ускладнює правове регулювання цих об'єктів і потребує розробки нових концепцій правового захисту [2, 8, 13]. У цій доповіді розглянуто ключові особливості охорони прав на нетрадиційні результати інтелектуальної діяльності, проблеми та перспективи їх правового регулювання.

Нетрадиційні результати інтелектуальної діяльності — це результати творчої або науково-технічної роботи, які не підпадають під класичні форми інтелектуальної власності (патенти, авторське право, товарні знаки тощо), але мають певну цінність і можуть бути використані у практичній діяльності.

До них можуть належати [4, 8, 14]:

- ноу-хау (секрети виробництва, унікальні методики, алгоритми);
- організаційно-управлінські рішення (авторські методики управління, нестандартні бізнес-моделі);

Створення, охорона, захист і комерціалізація об'єктів права інтелектуальної власності:

матеріали VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю,
присвяченої Міжнародному дню інтелектуальної власності.

(м. Київ, 25 квітня 2025 р.): ел. збірник. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2025

- концепції та ідеї, що не мають матеріального вираження (маркетингові стратегії, прогностичні моделі розвитку ринку);
- нестандартні форми навчальних або мистецьких продуктів (ігрофікація освітніх процесів, інтерактивні формати подачі інформації).

Такі результати часто важко формалізувати або захистити юридично, але вони можуть мати значну комерційну цінність і конкурентну перевагу.

Охорона прав на нетрадиційні результати інтелектуальної діяльності є складною і багаторівневою сферою права. Вона охоплює різні об'єкти, які не завжди чітко вписуються в традиційні категорії авторського права, патентного права чи права на товарні знаки.

Особливості охорони прав на нетрадиційні результати інтелектуальної діяльності можемо звести до наступних положень [5, 16, 18].

1. Відсутність чіткої правової регламентації. Багато нетрадиційних об'єктів інтелектуальної власності не мають окремої правової категорії. Наприклад, запахи, кольорові поєднання без графічного представлення, певні технологічні алгоритми або нестандартні методи ведення бізнесу складно захистити стандартними інструментами права.

2. Специфічні способи правової охорони. Охорона таких результатів може здійснюватися через різні механізми: авторське право – використовується для охорони програмного коду, баз даних, дизайн рішень; патентне право – застосовується до винаходів і корисних моделей, але складно застосовне до таких об'єктів, як бізнес-моделі чи методики; торговельні марки та промислові зразки – можуть бути застосовані до нетрадиційних брендових елементів (наприклад, звукові чи колірні знаки); комерційна таємниця – часто використовується для захисту алгоритмів, баз даних і ноу-хау.

3. Проблеми з патентуванням. Не всі країни дозволяють патентувати певні нетрадиційні об'єкти. Наприклад, програмне забезпечення в деяких юрисдикціях не підлягає патентуванню, але може охоронятися як авторське

Створення, охорона, захист і комерціалізація об'єктів права інтелектуальної власності:

матеріали VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю,
присвяченої Міжнародному дню інтелектуальної власності.

(м. Київ, 25 квітня 2025 р.): ел. збірник. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2025

право; біотехнологічні винаходи (наприклад, генно-модифіковані організми) мають обмеження у патентуванні; алгоритми та математичні методи зазвичай не визнаються патентоздатними.

4. Відмінності у підходах у різних країнах. Різні країни мають різні підходи до охорони нетрадиційних результатів. Наприклад, у США дозволяється патентування бізнес-моделей (наприклад, алгоритмів у сфері фінансів); в ЄС жорсткіші правила щодо патентування програмного забезпечення; Китай активно розвиває охорону нетрадиційних об'єктів, особливо в галузі штучного інтелекту.

5. Складність доказування порушення прав. Через нетрадиційний характер таких об'єктів складно довести факт порушення прав. Наприклад, якщо певна бізнес-модель захищена як комерційна таємниця, довести її неправомірне використання може бути важко.

6. Використання комбінованого захисту. Часто для охорони нетрадиційних об'єктів використовують кілька механізмів одночасно. Наприклад, компанії можуть захищати програмний код авторським правом, а його алгоритми – як комерційну таємницю; патентувати технологію виробництва і водночас реєструвати товарний знак для її комерційного використання.

Охорона нетрадиційних результатів інтелектуальної діяльності потребує гнучкого підходу та комбінування різних методів захисту. Через швидкий розвиток технологій та зміну бізнес-моделей правова система часто не встигає адаптуватися, тому компаніям і авторам доводиться шукати нестандартні підходи для захисту своїх прав.

Аналіз проблеми охорони прав на нетрадиційні результати інтелектуальної діяльності свідчить про необхідність удосконалення чинного законодавства та адаптації правових норм до викликів цифрової епохи. Основні труднощі полягають у визначенні правового статусу таких об'єктів,

Створення, охорона, захист і комерціалізація об'єктів права інтелектуальної власності:

матеріали VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю,
присвяченої Міжнародному дню інтелектуальної власності.

(м. Київ, 25 квітня 2025 р.): ел. збірник. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2025

встановленні механізмів їх охорони, а також у забезпеченні ефективного правозастосування. Міжнародне співробітництво та гармонізація правових підходів можуть сприяти створенню дієвих механізмів захисту інноваційних результатів інтелектуальної діяльності. Крім того, активна участь наукової спільноти, державних органів та представників бізнесу у формуванні нових правових підходів є ключовою для вирішення цієї проблеми. Подальші дослідження мають бути спрямовані на пошук оптимальних рішень для ефективної охорони прав на цифрові та інші нетрадиційні об'єкти інтелектуальної власності, з урахуванням як національних, так і міжнародних тенденцій.

Література

1. Косенко О.П., Кобелева Т.О., Перерва П.Г. Кон'юнктура технологічного ринку: оцінка ризиків комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності // Вісник НТУ "ХПІ" : зб. наук. пр. Харків : НТУ "ХПІ", 2014. № 33 (1076). С. 76-87.
2. Старостіна А.О. Маркетинг: теорія, світовий досвід, українська практика: підруч. К.: Знання, 2009. 1070 с.
3. Кравчук А. В., Перерва П. Г. Ефективність як економічна категорія // Вісник НТУ "ХПІ" (екон. науки). Харків : НТУ "ХПІ", 2018. № 15 (1291). С. 137-143.
4. Kocziszky György, Pererva P.G., Szakaly D., Somosi Veres M. (2012) Technology transfer. Kharkiv-Miskolc: NTU «KhPI». 668 p.
5. Перерва П.Г., Борзенко В.І., Кобелева Т.О. Інтелектуальна власність: магістерський курс: підручник. Харків: НТУ «ХПІ», 2019. 1002 с.
6. Лега О. В. Податкова звітність: еволюція визначення // *Інноваційна економіка*. 2013. № 3. С. 300–303.
7. Перерва П.Г. Економіка та організація інноваційної діяльності: підруч. / за ред. П.Г.Перерви, С.А.Меховича, М.І.Погорєлова. Харків: НТУ «ХПІ», 2008. 1080 с.
8. Лега О.В., Яловега Л.В., Прийдак Т.Б. Екологічний податок: особливості обліку і оподаткування у контексті нормативно-правових змін // *Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка*. 2017. Вип. 185. С. 231–242.
9. Перерва П.Г. Управління інноваційною діяльністю підприємства // *Маркетинг: підручник* / За ред. О.А.Старостіної. К.: Знання, 2009. С. 461-518.

Створення, охорона, захист і комерціалізація об'єктів права інтелектуальної власності:

матеріали VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю,
присвяченої Міжнародному дню інтелектуальної власності.

(м. Київ, 25 квітня 2025 р.): ел. збірник. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2025

10. Nagy S., Pererva P.G. Compliance principles // *Universum View 9. Economics and management: conference materials*. Vinnytsia: NilanLTD, 2018. P. 89 96.

11. Лега О. В. Інтернет-торгівля: облік та оподаткування // *Причорноморські економічні студії*. 2019. Вип. 43. С. 161-166.

12. Прийдак Т.Б., Яловега Л.В., Лега О.В., Мисник Т.Г., Зоря С.П. Розвиток цифрової компетентності як умова забезпечення конкурентоспроможності майбутніх економістів // *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2019. Т. 73. Вип. 5. С. 28–44.

13. Прийдак Т.Б., Яловега Л.В., Лега О.В., Мисник Т.Г., Зоря С.П. Розвиток цифрової компетентності як умова забезпечення конкурентоспроможності майбутніх економістів // *Інформаційні технології і засоби навчання*. № 73 (5), с. 28–47, 2019. doi: <https://doi.org/10.33407/itlt.v73i5.3035>.

14. ТОВАЖНЯНСЬКИЙ В.Л. Антикризовий механізм сталого розвитку підприємства /ТОВАЖНЯНСЬКИЙ В.Л.-Х.: Віровець А.П. : Апостроф, 2012.-703 с.

15. Pererva P., Nagy S., Maslak M. (2018) Organization of marketing activities on the intrapreneurship // *MIND Journal*. №5. 10 p.

16. Плаксієнко В.Я., Яловега Л.В., Лега О.В., Прийдак Т.Б., Мокієнко Т.В., Канцедаль Н.А. Управлінський облік: навч. посібник [для студ. вищих навч. закл.] / за ред. В. Я. Плаксієнка. Полтава : ПП «Астроя», 2018. 250 с.

17. Лега О.В. Облік розрахунків за податками та платежами: систематизація поглядів // *Інфраструктура ринку*. 2021. Вип. 54. С. 259–266. URL: <https://doi.org/10.32843/infrastruct54-41>

18. Compliance program: [tutorial] / P.G.Pererva [et al.]; ed.: P.G.Pererva, G.Kocziszky, M.Veress Somosi. Kharkov ; Miskolc : NTU "KhPI", 2019. 689 p.